

RELIGIE I WYZNANIA NA TERENIE POLSKICH KARPAT

(materiały do wykładu)

***Kurs Przewodnicki
SKPB Warszawa 2013/2014***

© P. Malec

WYZNANIA W POLSCE

W **2011 roku** zarejestrowano **174 wyznania i związki religijne** w Polsce.

86,9% ludności stanowią **katolicy** (2011 r.)

Bardzo zróżnicowana liczba wiernych:

- od **34 mln wiernych** (Kościół Rzymskokatolicki - 13 metropolii, 42 diecezje, prawie 10,2 tyś parafii)
- do **29 wiernych** Centrum Biblijne "Jezus Jest Panem" (w 2010 r.)

Liczba wyznań jest zmienna w czasie:

- od **50** zarejestrowanych wyznań w **1989 roku**
- do **191** zarejestrowanych wyznań w **2011 roku**

PLAN WYKŁADU:

1. PRAWOSŁAWIE

- historia
- prawosławie dzisiaj
- źródła wiedzy (bibliografia + Internet)

2. GRECKOKATOLICYZM

- historia
- kościół greckokatolicki dzisiaj
- źródła wiedzy (bibliografia + Internet),

3. PROTESTANTYZM

- Kościół Ewangelicko-Augsburski
- Kościół Ewangelicko-Reformowany
- Kościół Zielonoświątkowy

HISTORIA PRAWOSŁAWIA

CZTERY OKRESY:

- I – IV w. Kościół w ukryciu
- IV - XI w. Kościół siedmiu soborów
- XI - XV w. Okres „bizantyjski”
- XV - XX w. Okres „moskiewski”

I – IV w. KOŚCIÓŁ W UKRYCIU

- okresy prześladowań i tolerancji ze strony państwa
- niewielka liczba wyznawców, głównie w miastach
- kształtowanie się kanonu ksiąg świętych oraz tradycyjnej hierarchii z biskupem na czele

Zasięg Chrześcijaństwa ok. 300 r n.e.

IV - XI w. KOŚCIÓŁ SIĘDMIU SOBORÓW

313 edykt tolerancyjny Konstancyjna Wielkiego

318 prezbiter Areios (łac. Arius) z Aleksandrii głosi doktrynę, że Bóg jest absolutną jednością, w konsekwencji czego Syn nie jest równy Ojcu, gdyż nie jest tej samej istoty

325

Sobór Nicejski:

- potępienie arianizmu
- ustalenie symbolu wiary (tzw. credo nicejskie – Syn jest współistotny Ojcu)
- ustalenie daty świętowania Wielkanocy

330

przeniesienie przez Konstantyna Wielkiego stolicy cesarstwa z Rzymu do Bizancjum

381

Sobór w Konstantynopolu:

- wyniesienie biskupa Konstantynopola na honorowe, pierwsze miejsce w Kościele Wschodnim, pierwsze wspomnienie o PENTARCHI
- ponowne potępienie arianizmu
- nauka o Duchu Świętym

395

rozpad Cesarstwa na Wschodnie i Zachodnie

451

Sobór w Chalcedonie:

- ostateczne ustalenie zasad PENTARCHI

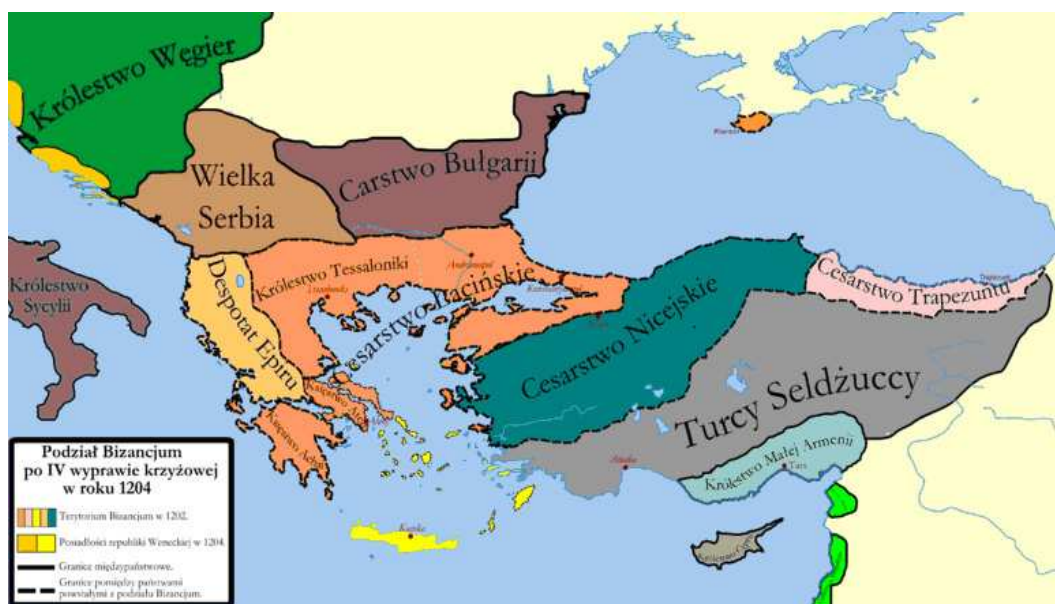
476

upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego

- 585 biskup Konstantynopola Jan IV Postnik przyjmuje tytuł patriarchy ekumenicznego
- 692 sobór trullański II pierwszy raz jawne określenie różnic pomiędzy kościołami:
- nie przybycie zaproszonych delegatów papieskich
 - część orzeczeń soborowych przyjętych nie po myśli papieża
- 726 dekret cesarza Leona III rozpoczyna IKONOKLAZM:**
- **IKONODULE – czciciele obrazów**
 - **IKONOKLAŚCI – niszczyciele obrazów**
- 787 Sobór nicejski II:**
- **potępienie obrazoburstwa (ikonoklazmu)**
- 800 koronacja Karola Wielkiego w Rzymie na cesarza
- 842 ostateczny KONIEC IKONOKLAZMU, ustanowienie „święta ortodoksji”,**
- 863 początek misji Cyryla i Metodego wśród Słowian
- 979 Włodzimierz księciem kijowskim (do 1015 r.)
- 988 CHRZEST RUSI**
- 980-1240 Rozkwit metropolii kijowskiej, zakończony najazdem tatarskim**
- 870–967 spór pomiędzy patriarchą konstantynopolitańskim Focjuszem, a papieżem Mikołajem I, dotyczył dwu kwestii:
- jurysdykcyjnej: o zwierzchnictwo nad Bułgarią i ingerencje papieskie w wewnętrzne sprawy kościoła bizantyńskiego
 - doktrynalnej, o bezprawne wprowadzenie przez papieża do credo Nicejskiego słowa „filioque”
- 1043- Cerulariusz patriarchą Konstantynopola (do 1058 r.)
- 1054 ekskomunika patriarchy konstantynopolitańskiego Cerulariusza przez wysłanników papieża Leona IX**

XI - XV w. OKRES „BIZANTYŃSKI”

- 1071 zajęcie Jerozolimy przez Turków
- 1075 „Dictatus Papae” dokument wydany przez papieża Grzegorza VII, określający jego zwierzchnią władzę nad całym kościołem
- 1091 synod w Clermont, papież Urban II wzywa do wypraw krzyżowych
- 1096-1099 pierwsza wyprawa krzyżowa, zdobycie Jerozolimy, powstanie księstw łacińskich na Bliskim Wschodzie
- 1187 zdobycie Jerozolimy przez Saladyna
- 1202-1204 czwarta wyprawa krzyżowa, zdobycie i złupienie Konstantynopola przez krzyżowców – ostateczny rozdział kościołów**
- 1204-1261 Cesarstwo Łacińskie w Konstantynopolu

- 1274 Sobór lyoński II, próba unii z kościołem zachodnim
- 1325-1352 metropolita kijowski Teogast przenosi się do Moskwy

- 1438-1439 Sobór ferrano-florencki, unia z Rzymem
- 1448 autokefalia metropolii moskiewskiej
- 1453 UPADEK KONSTANTYNOPOLA, zasady ustanowione przez zwycięzców:**
- **wszyscy chrześcijanie zorganizowani w „millet”, z Patriarchą na czele**
 - **obciążeni dodatkowymi, uciążliwymi podatkami**
 - **specjalny, wyróżniający strój, zakaz dosiadania konia**
 - **zakaz wznoszenia kościołów bez zezwolenia**
 - **zakaz posiadania kościołów w pobliżu meczetu**

XV - XX w. OKRES „MOSKIEWSKI”

- 1520 Metropolita moskiewski uzyskuje godność patriarchy**
- 1551 Synod moskiewski tzw. „stu rozdziałów” pod wodzą metropolity Makarego: reforma cerkwi**
- 1596 UNIA BRZESKA**
- 1666 Synod Moskiewski:**
- **wprowadzenie reformy liturgicznej**
 - **potępienie patriarchy Nikona**
 - **schizma (ros. raskoł) Staroobrzędowców**
- 1721 zniesienie przez cara Piotra Wielkiego patriarchatu moskiewskiego i ustanowienie „świętego synodu”
- 1918-1924 represje komunistyczne wobec cerkwi rosyjskiej – ginie ok. 40 tyś. duchownych, w tym ok. 130 biskupów
- 1942-1945 „odwilż wojenna”
- 1971 Synod cerkwi moskiewskiej znosi Unię Brzeską
- 1990 Postkomunistyczne rozliczenia i odrodzenie prawosławia
- 2002 Ustanowienie przez papieża diecezji katolickich w Rosji –

PRAWOSŁAWIE W POLSCE (historia)

- IX-X w. Misja Cyryla i Metodego dociera na Podkarpacie
- 886 przed upadkiem państwa Wielkomorawskiego likwidacja misji przez papieża Stefana VI
- 906 Upadek państwa Wielkomorawskiego
- 1340 Po zajęciu ziemi halickiej Kazimierz Wielki wysyła do patriarchy konstantynopolitańskiego prośbę o ustanowienie nowego biskupa prawosławnego dla tych terenów**
- 1355 Przyłączenie diecezji halickiej do litewskiej
- 1366 Kazimierz Wielki „prośbą i groźbą” usiłuje uzyskać niezależność dla metropolii halickiej
- 1371 Patriarcha konstantynopolitański podnosi biskupa Antoniego do godności metropolity halickiego
- 1385-1386 Unia w Krewie i ślub Jadwigi z Jagiełłą
- 1405 przywileje Jagiełły dla biskupów i duchowieństwa ruskiego nadający dobra oraz prawo sądenia
- 1458 samodzielna metropolia prawosławna w państwie Jagiellonów**
- 1497 dekrety Jana Olbrachta i Zygmunta Starego zakazujące nadużyć wobec prawosławnych
- 1512
- 1545-1581 biskup przemyski Antoni Radyłowski buduje nową cerkiew w Przemyślu i fragment murów obronnych
- 1596 UNIA BRZESKA: najważniejsi dyzunicy:**
- **biskup lwowski Gedeon Bałaban**
 - **biskup przemyski: Michał Kopystański**
 - **ks. Antoni Ostrogski**
- 1589 uznanie przez patriarchę Jeremiasza II patriarchatu moskiewskiego z prawem jurysdykcji na ziemiach polskich
- 1620 wizyta patriarchy Teofanesa w Kijowie. Król Polski nie uznaje wyświęconych przez patriarchę biskupów

1623 zamordowanie przez mieszczan w Witebsku unickiego biskupa Jozafata Kuncewicza

1630 powstanie Kozaków

1633 uznanie Piotra Mohyły (1596-1646) za metropolitę kijowskiego

1597, posłowie na tym i na kolejnych (1598, 1601, 1603) sejmach domagają się swobody religijnej:

1658 ugoda hadziacka – teoretycznie pełna równość wyznań

1676 skierowana przeciw prawosławnym uchwała sejmowa – zakaz kontaktów z Konstantynopolem

1710 traktat grzymułowski – car Piotr Wielki otrzymuje zwierzchność nad polskim prawosławiem

1795 po III rozbiórce Polski, kościół zostaje wchłonięty przez cerkiew rosyjską – ustrój synodalno-konsystorski

1914 rozstrzelanie w Gorlicach, bez sądu, za rzekomą działalność szpiegowską, ks. Maksyma Sandowicza, proboszcza ze Zdyni

09.06

1918 Odzyskanie Niepodległości – Cerkiew Prawosławna w Polsce ma ok. 3,8 mln wyznawców (prawie 12% ludności Polski, II-gie wyznanie co do liczebności po kościele rzymsko-katolickim), głównie w województwach wschodnich: poleskim (77,4 %), wołyńskim (69,8%), nowogródzkim (51,3%),

do kościoła prawosławnego należy:

- 1500 tyś. Ukraińców
- 900 tyś. Białorusinów
- 700 tyś. „tutejszych”
- 600 tyś. Polaków
- 125 tyś. Rosjan

1922 synod w Warszawie ogłasza autokefalię, zatwierdza dotychczasowy ustrój, ale bez instytucji oberprokuratora, Jerzy Jaroszewski ginie z rąk Smarada Łatyszenki

1924 patriarcha konstantynopolitański potwierdza autokefalię cerkwi w Polsce

- 1925 sobór w Warszawie – nowy statut cerkwi prawosławnej w Polsce
- 1937-1938 masowe niszczenie cerkwi na Chełmszczyźnie: 127 świątyń, w tym 91 cerkwi, 10 kaplic, 26 domów modlitw, włącznie z najstarszą cerkwią w Polsce, w Szczebrzeszynie (1185 r.)
-
- 1939-1945 uwięzienie polskich biskupów – kościół zarządzany z Berlina przez rosyjską cerkiew na emigracji – tzw. karłowicką
- 1940 metropolita Dionizy podpisuje „lojalkę”, zostaje dopuszczony do sprawowania posługi
- 1947 Akcja „Wisła” – masowe wysiedlenia ludności prawosławnej i greckokatolickiej z terenów południowo-wschodniej Polski.
- 1948 metropolita Dionizy aresztowany i osadzony na 10 lat w areszcie domowym
- 1951 uzyskanie autokefalii z „błogosławieństwem” Moskwy
- 1952 Utworzono cztery diecezje prawosławne: warszawsko-bielską, białostocko-gdańską, łódzko-poznańską i wrocławsko-szczecińską
- 1951-1960 kościół Prawosławny w Polsce kierowany przez metropolitę Makarego Oksijuka (usuniętego na żądanie rządu Gomułki)
- 1983 reaktywowanie diecezji przemysko-nowosądeckiej**
- 1984 wmurowano kamień węgielny pod odbudowę cerkwi w Supraślu
- 1989 reaktywowano diecezję chełmsko-bełską
- 1991 Uchwalenie przez Sejm RP, ustawy o stosunku RP do PAKP.
- 1993 decyzją Rady Ministrów przekazano zabudowania monasteru w Supraślu dla PAKP, decyzję tę po protestach Kościoła Rzym-kat. wykonana dopiero w 1996 r.
- 1994 kanonizowanie św. Maksyma Sandowycza przez sobór biskupów PAKP, uroczystości odbyły się 9-10.09.1994 w Zdyni.**
- 07.07**
- 2007 przeniesienie relikwii św. Maksyma Sandowycza ze Zdyni do Gorlic**
- .08.06**

STRUKTURA ORGANIZACYJNA PRAWOSŁAWIA W POLSCE

PRAWOSŁAWIE w Polsce dzisiaj

- ok. **504 tys.** (wg GUS) i **600 tys.** (wg kościoła) wyznawców
- **6 diecezji** w Polsce + Ordynariat Polowy + dekanat w Aquilei (Włochy) + diecezja misyjna w Brazylii + kilka parafii w Hiszpanii
- 250 parafii, 410 cerkwi, 8 biskupów, 259 duchownych
- **Jego Eminencja, Wielce Błogosławiony SAWA, Prawosławny Metropolita Warszawski i Całej Polski**

Podział na diecezje:

	DIECEZJA	ORDYNARIUSZ	LICZBA WIERNYCH
1	warszawsko-bielska (zał. 1948 r.)	metropolita, abp Sawa (Hrycuniak)	ok. 182 tys.
2	białostocko-gdańska (zał. 1948 r.)	bp Jakub (Kościuczuk)	ok. 220 tys.
3	łódzko-poznańska (zał. 1948 r.)	abp Szymon (Romańczuk)	ok. 27 tys.
4	wrocławsko-szczecińska (zał. 1951 r.)	abp Jeremiasz (Anchimiuk)	ok. 41 tys.
5	przemysko-nowosądecka (zał. 1983 r.)	abp Adam (Dubec)	ok. 20 tys.
6	lubelsko-chełmska (zał. 1989 r.)	abp Abel (Popławski)	ok. 12 tys.

PRAWOSŁAWIE – SZKOLNICTWO, KLASZTORY, DOMY OPIEKI

SZKOLNICTWO TEOLOGICZNE:

1. Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie (na Saskiej Kępie)
2. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie
3. Katedra Teologii Prawosławnej na Uniwersytecie w Białymstoku
4. Policealne Studium Ikonograficzne (Bielsk Podlaski)
5. Szkoła Psalmistów i Dyrygentów Cerkiewnych w Hajnówce

KLASZTORY:

1. Stauropeigialny Klasztor św. Onufrego w Jabłecznej (klasztor męski)
2. Klasztor Zwiastowania NMP i św. Jana Teologa w Supraślu (klasztor męski)
3. Klasztor św.św. Cyryla i Metodego w Ujkowicach (klasztor męski)
4. Klasztor pw. Opieki Bogarodzicy w Wysowej (klasztor męski)
5. Monaster pw. św. Dymitra Sołuńskiego w Sakach (klasztor męski)
6. Monaster pw. św. Serafina z Sarowa w Kostomłotach (klasztor męski)
7. Klasztor św.św. Marty i Marii na Grabarce (klasztor żeński)
8. Klasztor Narodzenia NMP w Zwierkach (klasztor żeński)
9. Dom Zakonny p.w. Opieki Bogarodzicy w Wojnowie (klasztor żeński)
10. Monaster p.w. Opieki Matki Bożej w Turkowicach (klasztor żeński)
11. Dom Zakonny Św. Katarzyny w Zaleszanach (klasztor żeński)

DOMY POMOCY I OPIEKI:

1. „Elos” Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia w Białymstoku
2. Dom Opieki „Betania” w Pomiechówku
3. Dom Miłosierdzia „Samarytanin” w Hajnówce
4. Dom Opieki w Grabarce
5. Dom Opieki w Trześciance
6. Dom Opieki pw. św. Stefana w Jeleniej Górze

PRAWOSŁAWNA DIECEZJA PRZEMYSKO- NOWOSĄDECKA

Restytuowana w 1983 r. siedziba arcybiskupa – Sanok

Władca – najprzewielebniejszy arcybiskup Adam

- 17 parafii
- 25 księży
- 33 obiekty sakralne (w tym 3 kaplice)

Klasztory męskie:

- w Ujkowicach k. Przemyśla – 13 mnichów,
- w Wysowej – 2 mnichów

Po wojnie wybudowano 4 nowe cerkwie (Zydranowa, Rozdziele, Gorlice, Krynica), chór diecezjalny od 1981 r., obecnie prowadzi go matuszka Marianna Jara, 1999 r. w budynku plebanii w Gorlicach otwarto Muzeum Diecezjalne

Dekanat Sanocki

- Sanok + filia Zagórz
- Komańcza + filie: Turzańsk, Zydranowa
- Morochów + filie: Dziurdziów, Szczawne
- Pielgrzymka + filia Rozdziele

Dekanat Nowosądecki

- Bartne + filie: Bodaki, Wołowiec
- Bielanka + filie: Kunkowa, Leszczyny
- Gładyszów + filia Regetów
- Gorlice
- Hańczowa + filia Kwiatów
- Krynica
- Wysowa + Blechnarka + Św. Góra Jawor
- Zdynia + filia Konieczna

Dekanat Przemyśki

- Kalników + filia Ninowice
- Kłokowice + filia Młodowice
- Przemyśl + parafia prawosławna ordynariatu polowego WP Zapałów

KOŚCIOŁY WSCHODNI I ZACHODNI

RÓŻNICE DOGMATYCZNE

Prawosławie nie uznaje dogmatów uchwalonych po VII Soborze Powszechnym, a w szczególności o:

1. pochodzeniu Ducha Św.
2. pierwszeństwie św. Piotra przed innymi apostołami
3. prymacie papieża
4. czyśćcu
5. niepokalanym poczęciu NMP, wniebowzięciu NMP
6. nieomylności papieża

RÓŻNICE SAKRAMENTALNE I OBRZĘDOWE

1. chrzest przez trzykrotne zanurzenie w wodzie i nieco inna formuła wypowiedziana przez kapłana
2. chrzest połączony z bierzmowaniem, sprawowany przez kapłana, a nie biskupa
3. używanie do eucharystii praśnego chleba
4. komunie pod dwiema postaciami dla wszystkich wiernych
5. nieuznawanie odpustów, zadośćuczynienia itd.
6. uznawanie jedynie 3 stopni kapłaństwa: diakonów, biskupów, kapłanów
7. celibat obowiązkowy jedynie w odniesieniu do mnichów i biskupów oraz kapłanów po święceniach

SAKRAMENTY I SAKRAMENTALIA

- CHRZEST**
- poprzez całkowite zanurzenie w wodzie do XVIII w. Obecnie 3 –krotne polanie wodą
 - inna formuła wypowiedziana przez kapłana w trakcie chrztu
 - sprawowany razem z bierzmowaniem i eucharystią
 - tradycyjnie 8 dnia po narodzinach
 - tradycyjny „wwod” – 40 dnia po położeniu matki z dzieckiem do cerkwi i modlitwa wszystkich wiernych za nich
- BIERZMOWANIE**
- sprawowane razem z Chrztom
 - udzielane przez kapłana, a nie biskupa
 - olejek używany do obrzędu może być poświęcony jedynie przez biskupa w Wielki Czwartek
- POKUTA**
- w kościele pierwotnym tylko biskup, obecnie kapłani i szczególnie starcy – mnisi
 - zarówno powszechna jak i indywidualna – nie ma konfesjonału
- KOMUNIA**
- pod dwiema postaciami: chleba i wina
 - używanie chleba bez zakwasu do wypieku
 - nie ma pojęcia I-szej komunii
- MAŁŻEŃSTWO**
- małżeństwo zawarte przed Bogiem jest wieczne i trwa nawet po śmierci jednego z małżonków
 - rozwód jest ostatecznością
 - dwie części: zaręczyny i koronacja; zaręczyny – obrzęd dawniej świecki; koronacja – duchowy; nie narzeczeni udzielają sobie ślubu, ale to łaska Chrystusa spływa na nich, a oni jedynie przed nim potwierdzają swoją wolę
- KAPŁAŃSTWO**
- właściwy sakrament poprzedza święcenie na hypodiakona
 - postrzyżenie włosów na środku cerkwi i błogosławieństwa udzielanego przez biskupa poprzez nałożenie rąk (*chirotonia* – gr. „cheir”+ „teino”= „ręka”+ „rozciągać”, sc. *rukopolożenje*)
 - święcenia biskupie podczas liturgii koncelebrowanej przez co najmniej 3 biskupów
 - zgodnie z tradycją tylko mnisi są powoływani na biskupów
 - przyszli kapłani mogą się żenić, ale przed święczeniami
 - święcenia diakonatu i kapłańskie nie mogą być udzielane rozwodnikom oraz wdowcom, którzy ponownie wstąpili w związek małżeński
- NAMASZCZENIE**
- sakrament o charakterze uzdrawiającym – niekoniecznie – ostatnie namaszczenie
 - siedmiokrotne namaszczenie chorego olejem, poświęconym tuż przed udzieleniem sakramentu
 - w niektórych kościołach udzielany również wszystkim wiernym w Wielki Czwartek

PRAWOSŁAWNY ROK LITURGICZNY

Początek roku liturgicznego		1 września (14 września)
Narodzenie Marii	Rozdiestwo Preswiatija Bogorodicy	8 września (21 września)
Podwyższenie Krzyża	Wozdwiżenije Kriesta Gospodina	14 września (27 września)
Wprowadzenie Marii do świątyni	Wwiedeniye wo chram (Prieswjatoj Bogorodicy)	21 listopada (4 grudnia)
Boże Narodzenie	Roźdiestwo Christowo	25 grudnia (7 stycznia)
Objawienie Pańskie / Chrztost Chrystusa	Bogojawlenije	6 stycznia (19 stycznia)
Spotkanie Pańskie / Ofiarowanie Chrystusa w Świątyni	Sretenije Gospodnie	2 lutego (15 lutego)
Zwiastowanie	Błagowieszcznije Preswiatyja Bogorodicy	25 marca (7 kwietnia)
Wjazd Chrystusa do Jerozolimy	Wierbnoje Woskriesienije	tydzień przed niedzielą wielkanocną
Zmartwychwstanie	Swietłoje Christowo Woskresienije	Niedziela wielkanocna
Zesłanie Ducha Świętego	Piadesiatnica	8 niedziela po Zmartwychwstaniu
Przemienienie Pańskie	Prieobrazenije Gospodnie	6 sierpnia (19 sierpnia)
Zaśnięcie Matki Bożej	Uspienije Bogorodicy	15 sierpnia (28 sierpnia)

Uwaga: kościół Prawosławny w Polsce używa:

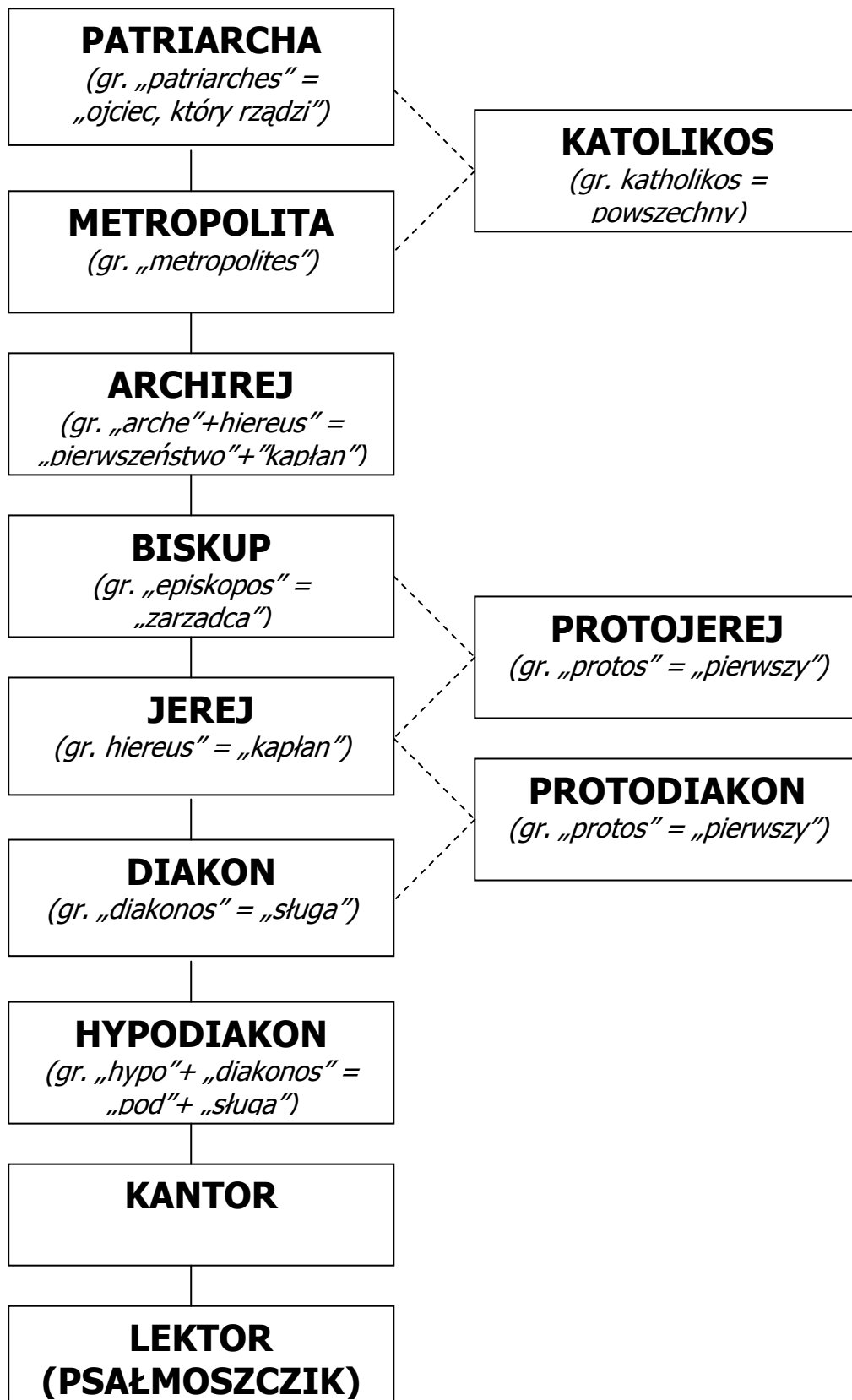
- kalendarza juliańskiego w województwach wschodnich (podlaskie, lubelskie, małopolskie)
- kalendarza „neojuliańskiego” (tzn. święta ruchome wg juliańskiego, nieruchome wg gregoriańskiego) na pozostałym obszarze Polski

DUCHOWIEŃSTWO ŚWIECKIE

POP (gr. „pappas” = „ojciec, ojczulek”)

SWIASZCZENNIK = duchowny

H
I
E
R
A
R
C
H
A

MONASTYCYZM PRAWOSŁAWNY

INOK, INOKINIA (cs. „mnich”, „mniszka”)

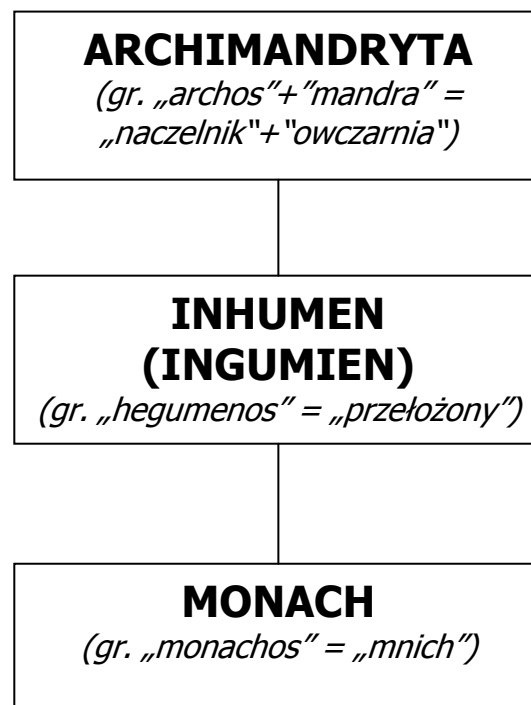
MONACH, MANACHINIA (gr. „monachos” = „mnich”, od „monos” = „samotny”)

CZERNIEC, CZERNICA, CZERNORIZIEC, CZERNORIZNICA

(cs. „ciernaja riza” = czarna suknia, szata)

Trzy podstawowe sposoby życia zakonnego:

- **EREMITYZM** (gr. „eremos” = „samotny”) lub inaczej **ANACHORETYZM** (gr. „anachorein” = „wycofywać się”)
- **IDIORYTMIA** (gr. „idios” + „rhythmo” = „odrębny” + „ład”)
- **CENOBIA** (gr. „koino” + „bios” = „wspólne życie”)

MONASTYCYZM PRAWOSŁAWNY cd.

Najbardziej znani mnisi i asceci:

1. Egipsko-bizantyńskie początki:

- a. św. Antoni Pustelnik zw. Wielkim (ok. 250-356)
 - i. osierocony w wieku 20 lat, zostawia młodszą siostrę pod opieką ludzi, rozdaje majątek i udaje się na pustynię
 - ii. wokół niego gromadzili się inni asceci zwabieni nie tylko jego ascetyzmem, ale i darem jasnowidzenia
- b. św. Pachomiusz (ok. 290-346)
 - i. poganin z zamożnego rodu, w wojsku zapoznał się z chrześcijaństwem, zwolniony z wojska dołączył do eremów na pustyni tebaidzkiej
 - ii. przeniósł się w okolice Tabennissi, gdzie założył 8 klasztorów, w których żyło kilka tysięcy mnichów – uważany jest za twórcę reguły cenobitycznej
- c. św. Bazyli Wielki (329-379)
 - i. starannie wykształcony w Akademii Platońskiej, po powrocie do Cezarei Kapadockiej nawrócił się
 - ii. razem ze swym przyjacielem Grzegorzem założył monastyr na pustyni
 - iii. wyświęcony na biskupa Cezarei, autor reguły mniejszej i reguły większej życia monastycznego
- d. św. Teodor Studyta (758-826)
 - i. z zamożnej rodziny, wzorem rodziców udał się do klasztoru
 - ii. bronił kultu ikon, siedział za to w więzieniu, wyrzucony przez ikonoklastów z klasztoru w Konstantynopolu, przeniósł się do Bitynii

2. Bałkany: Góra Athos

- a. św. Atanazy Atonia (962 (?) – 1000)
 - i. złożył śluby zakonne i żył w jednym z monasterów Azji Mniejszej
 - ii. przez kilka lat, żył samotnie na pustyni, a potem wziął przepisane przez siebie księgi i przeniósł się na Athos, gdzie jego imię stało się słynne cudami
 - iii. autor tzw. „reguły studyckiej” życia monastycznego

3. Ruś i Rosja:

- a. św. Antoni (983 – 1073)
 - i. złożył śluby zakonne na Athos
 - ii. po powrocie zamieszkał w pieczarach nad Dnieprem w pobliżu Kijowa
 - iii. założył Ławrę Kijowsko-Pieczerską
- b. św. Teodozy Pieczerski (1005 -1074)
 - i. uczeń św. Antoniego
 - ii. rozbudował ławrę kijowsko-pieczerską
 - iii. wprowadził regułę studycką do ławry kijowskiej
- c. św. Sergiusz z Radoneża (1313-1392)
 - i. po śmierci rodziców, razem z bratem buduje w lesie pustelnię, dając początek Ławrze Troicko-Siergeijewskiej
 - ii. błogosławił wojska Dymitra Dońskiego wyruszające na wojnę z tatarami

4. HEZYCHAZM - (gr. hesychia – wyciszenie, duchowy pokój, milczenie)

- a. Symeon Nowy Teolog (949–1022), Grzegorz Synaita (1255–1346)
 - i. domniemani autorzy pierwszego traktatu o hezychazmie
- b. Grzegorz Palamas (1296-1357)
 - i. pochodził z możnego rodu w Konstantynopolu, w wieku 20 został mnichem
 - ii. gorliwie bronił nauk hezychastów, za co spędził kilka lat w więzieniu, a potem otrzymał arcybiskupstwo Salonik
 - iii. intelektualista, autor wielu prac z teologii, ascetyki i historii
- c. św. Nil Sorski (ok.1433-1508)
 - i. po ślubach zakonnych w monasterze Kirło-Biełozierskim pojechał na Bliski Wschód i na Athos, by tam uczyć się życia monastycznego
 - ii. po powrocie, nad rzeką Sorą założył wspólnotę monastyczną, opartą na zasadach hezychazmu, której członkowie spotykali się tylko raz w tygodniu na wspólnym całonocnym czuwaniu

PRAWOSŁAWIE W INTERNECIE

www.orthodox.pl	Oficjalna Strona Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego
www.bialystok.telbank.pl/orthodox	Diecezja Białostocko-Gdańska
www.monaster-suprasl.com.pl	Monaster Supraski
www.help.pl/~orthodox/strona/Gorlice_parafia.htm	Parafia w Gorlicach
www.republika.pl/instytut_hajnowka	Dekanalny Instytut Kultury Prawosławnej w Hajnówce
www.festiwal-hajnowka.pl	Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce
www.republika.pl/bractwo_zc	Bractwo Młodzieży Prawosławnej
www.uwb.edu.pl/prawoslawie	Katedra Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku
www.patriarchate.org www.epnet.gr	Ekumeniczny Patriarchat Konstantynopola
www.ecclesia.gr www.orthodox.gr	Grecka Cerkiew Prawosławna
www.duth.gr/Athos www.medialab.ntua.gr/athos.html www.mpa.gr/other/AgioOros	Święta Góra Athos
www.russian-orthodox-church.org.ru	Rosyjska Cerkiew Prawosławna Patriarchat Moskiewski
www.spc.org.yu www.serbianorthodoxchurch.com	Serbska Cerkiew Prawosławna
www.orthodox.org.ua	Ukraińska Cerkiew Prawosławna
www.belarus.net/exarchat/church_2.htm	Białoruska Cerkiew Prawosławna
bulgarian.orthodox-church.org	Bułgarska Cerkiew Prawosławna
www.mta.ro/svali/patriarh.htm	Cerkiew Rumuńska
www.orthodox-patriarchate-of-georgia.org.ge	Gruzińska Cerkiew Prawosławna
www.eccf.ukim.edu.mk/sempec	Cerkiew Macedońska
www.pravoslav.gts.cz	Czeska Cerkiew Prawosławna
www.cs.ust.hk/faculty/dimitris/metro/hkmetropolis.html	Cerkiew Chińska (Hong-Kong)

BIBLIOGRAFIA

1. Bułgakow L. „Prawosławie”, Warszawa 1992
2. Evdokimow P. „Prawosławie”, Warszawa 1964
3. Keller J. „Prawosławie”, Warszawa 1982
4. Klinger J. „O istocie prawosławia”, Warszawa 1983
5. Łoski W. „Teologia mistyczna Kościoła Wschodniego”, Warszawa 1991
6. Mironowicz A. „Kościół prawosławny w Polsce”, Białystok 2006
7. Moklak J. „Kształtowanie się struktury kościoła prawosławnego na Łemkowszczyźnie, Drugiej Rzeczypospolitej” w „Magury '97”, Warszawa 1997
8. **Okulska J. „Religijność Łemków w świetle badań socjologicznych”, w: „Magury '07”, Warszawa 2007**
9. Osadczy W. „Święta Ruś. Rozwój i oddziaływanie Prawosławia w Galicji”, Lublin 2007
10. **Ostrowińska A. „Wyznania dzisiejszej Łemkowszczyzny” w „Magury '92”, Warszawa 1992**
11. Papierzyńska-Turek M. „Między tradycją a rzeczywistością. Państwo wobec Prawosławia 1918-1939”, Warszawa 1989
12. „Prawosławne nabożeństwa, sakramenty i obyczaje”, Białystok 1990
13. **Przybył E. „Prawosławie”, Kraków 2000, Kraków 2007**
14. Radziukiewicz A. „Na wschód od Zachodu”, Śródlesie 2008
15. Runcinian S. „Schizma wschodnia”, Warszawa 1983
16. **Smykowska E. „Liturgia prawosławna. Mały słownik”, Warszawa 2004**
17. **Smykowska E. „Zwyczaj i obrzędy prawosławne. Mały słownik”, Warszawa 2006**
18. **Ware K. „Kościół Prawosławny”, Białystok 2002**
19. Zernov N. „Wschodnie Chrześcijaństwo”, Warszawa 1967

GRECKOKATOLICYZM

HISTORIA

PRZYCZYNY ZAWARCIA UNII

- dążenie papieży do rozszerzenia obszaru swojej władzy
- nacisk ze strony Kościoła Rzymskokatolickiego w Rzeczypospolitej (np. biskupa Wawrzyńca Gościckiego (1591-1601) – erygowanie wielu parafii w okolicach Przemyśla)
- ustanowienie patriarchatu w Moskwie (1589), rozszerzenie jego jurysdykcji na ziemie polskie
- oddolna reforma prawosławia prowadzona przez bractwa cerkiewne, ograniczająca władzę biskupów
- względy ekonomiczne i prestiżowe ze strony biskupów prawosławnych

WCZEŚNIEJSZE PRÓBY ZAWARCIA UNII:

- 1274 sobór w Lyonie
- 1439 Unia florencka

Przystąpienie do unii podpisano **23 grudnia 1595 w Rzymie**, król ogłosił **14 czerwca 1596** orędzie do duchowieństwa, **8 października 1596** synod w Brześciu zatwierdził Unię.

Do unii nie przystąpili:

- biskup lwowski: Gedeon Bałaban
- biskup przemyski: Michał Kopystański
- ks. Antoni Ostrogski

- 1612 Siłą wprowadzano biskupa unickiego Atanazego Krupeckiego do katedry w Przemyślu.
- 1614 w monastyrze w Krasnym Brodzie – nieudana próba wprowadzenia unii, rozjuszony tłum o mało nie zabił bp. Krupeckiego – uratowało go wojsko właścicieli dóbr

hummeńskich

- 1646 Unia użgorodzka**
- 1699 Unia siedmiogrodzka**
- 1618 zamieszki na tle religijnym w Witebsku – ginie zamordowany przez mieszczan biskup unicki Jozafat Kuncewicz (w 1642 beatyfikowany przez papieża Urbana VIII, w 1867 r. kanonizowany przez Piusa XI)**
- 1681 diecezja przemyska przechodzi na obrządek unicki**
- 1720 synod zamojski – latynizacja obrządku unickiego:**
- odprawianie nowych nabożeństw, np. różaniec, godzinki, droga krzyżowa
 - zmiany w wystroju cerkwi: organy, ławki, konfesjonały, dzwonki, ołtarze boczne
 - wprowadzenie języka polskiego do liturgii
- 1772-1795 rozbiory Polski

----- Zabór Rosyjski -----

- 1839** car Mikołaj I, z inicjatywy biskupa J. Siemaszki rozpoczął likwidację unii w Rosji (w praktyce dotyczyło to diecezji chełmskiej)
- 1871** car Aleksander I mianuje biskupem unickim Marcelego Popiela (bez zgody Watykanu)
- 1874** dekret bpa Marcelego Popiela nakazujący oczyszczenie cerkwi z naleciałości łacińskich, wojsko strzela do wiernych broniących cerkwi przed parochem prawosławnym – ginie 13 osób, 180 jest rannych (Pratulín, 14-15.01 1874); Drelów 17.01.1874 – ginie 13 unitów, cerkiew w Partulinie zamknięta i rozebrana w Drelowie - prawosławna
-
- 1875 car Aleksander II oficjalnie kasuje kościół unicki**
- 1905** po ukazie tolerancyjnym cara Mikołaja II, wielu unitów mając do wyboru prawosławie lub kościół rzymsko-katolicki, wybiera ten ostatni

----- Zabór Austriacki -----

- 1774 cesarzowa Maria Teresa formalnie zrównuje wyznania względem prawa – nowa nazwa: Kościół Greckokatolicki
- 1781 dekret tolerancyjny cesarza Józefa II:
- formalne zrównanie wszystkich wyznań w Monarchii
- dążenie do podporządkowania hierarchii kościelnej administracji państwowej
- 1808 papież Pius VII powołuje metropolię lwowską

----- II Rzeczpospolita -----

- 1918 kościół greckokatolicki w Polsce: 1 prowincja, w tym 3 diecezje: archidiecezja lwowska, diecezja przemyska oraz stanisławowska (od 1922 bez Bukowiny), ok. 3,3-3,7 mln. wiernych
- 1920 podczas pobytu w Rzymie działa na rzecz niepodległej Ukrainy, nawet kosztem Państwa Polskiego. Wraca do Polski (1923) – zatrzymany na granicy składa na ręce prezydenta Wojciechowskiego deklarację lojalności wobec Państwa Polskiego.
- 1926 pro ukraińska polityka abpa Szeptyckiego** i lokalne zatargi parafian z księżmi doprowadzają do **SCHIZMY TYLAWSKIEJ**, w jej wyniku wyznanie zmieniło łącznie **ok. 20 tys. osób, w tym:**
- 50% grekokatolików w powiecie jasielskim
 - 45% w powiecie krośnieńskim
 - 30% w powiecie gorlickim
 - 20% w powiecie nowosądeckim
- 1934 APOSTOLSKA ADMINISTRACJA ŁEMKOWSZCZYZNY:**
- 9 zachodnich dekanatów diecezji przemyskiej (bukowski, dukielski, dynowski, gorlicki, grybowski, krośnieński, muszyński, rymanowski i sanocki)
- siedziba początkowo w Rymanowie, potem w Sanoku
- pierwszy administrator – ks. Bazyli Maściuch**
1939. 1 i 5 abp. Szeptycki wydaje 2 listy pasterskie namawiające wiernych do walki z Niemcami - wspólnym wrogiem Polaków i Ukraińców.

1943 biskupi greckokatoliccy Josyf Slipyj i Nikita Budka odprawili mszę dla 14 Dywizji Waffen-SS „Hałyczyna” utworzonej z Ukraińców. Do dywizji tej Szeptycki deleguje też kapelanów.

1941- abp. Szeptycki ukrywa wielu Żydów w
1944 podległych mu placówkach, pisze listy do Hitlera i Himlera protestujące przeciwko ich eksterminacji.

**1944. umiera abp Andrzej Szeptycki – „Władyka Świątojurski”
11.01**

1945. aresztowanie biskupów oraz wybitniejszych księży,
04.11 zamknięcie kurii w Stanisławowie i we Lwowie. Oskarżenie o kolaborację z UPA i hitlerowcami.

1945. komitet inicjatywny dla przejścia grekokatolików na
05.18 prawosławie, aresztowano 800 osób

**1946. „synod litewski”, podjęto uchwałę o zerwaniu unii (4
02.28 biskupów - z prawosławnymi, 216 księży, 19 świeckich)**

----- Zakarpacie -----

1945 likwidacja szkół, organizacji i wydawnictw kościelnych

1947. sfingowany wypadek samochodowy **bpa Teodora Romży**,
10.27 otrutego (najprawdopodobniej) 1.11.1947 w szpitalu, 2 jego zastępców zesłano do łagru

1950. kolejny zastraszony biskup zrywa unię
08.28

----- Polska -----

1945. aresztowano bpa przemyskiego Jozafata Kocyłowskiego
09.12

1945. zlikwidowano przemyskie seminarium duchowne oraz inne
10 instytucje kościelne

po pozostało w Polsce ok. 90-120 duchownych (ok. 20 osadzono w
1946 obozie w Jaworznie)

1957 na emigracji w Anglii umiera ostatni AAŁ ks. Aleksander Malinowski

1946. Pius XII nadaje kard. Hlondowi uprawnienia oblegata ojca św. dla
12.10 katolików obrządku wschodniego: wielu księży przeszło do parafii rzymskokatolickich, ale nadal działały parafie: Komańcza (ks. Kaleniuk, ks. Złoczowski), Krempana (ks. Wysoczański), Chrzanowo k/Ełku (ks. Ripečkij)
1956. powołanie Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego
06.16
1956. memoriał ks. Hrynyka do kardynała Wyszyńskiego w sprawie
11.14 sytuacji kościoła gecko-katolickiego w Polsce
- 1957- powstają 32 nowe placówki duszpasterskie: parafie i filie
58
- 1956 ks. Teodor Majkowicz – pierwszy kapłan wyświęcony po wojnie w
obrządku greckokatolickim,
- 1956 Seminarium w Gnieździe potem w Lublinie, od 1982 r. tylko Lublin,
Wychowankowie: 1950-1960 5 księży; 1960-1970 4 księży, 1970-
1980 9 księży, po 1980-24 księży
- 1980 Pierwszy po Wojnie Synod biskupów kościoła greckokatolickiego
- 1988 Ukończono budowę pierwszej po wojnie nowej cerkwi (Komańcza)
1989. papież Jan Paweł II mianuje, I-go po II Wojnie Światowej Biskupa
07.16 Greckokatolickiego – ks. Jana Martyniaka
- 1991. reaktywowanie grecko-katolickiej diecezji przemyskiej**
01.09
1991. nieudany ingres biskupa Martyniuka do katedry grecko-katolickiej
04.13 w Przemyślu – wybucho jawny konflikt o „Karmel”
1992. papież Jan Paweł II, zmienia organizację kościoła grecko-
03.25 katolickiego w Polsce; powstaje niezależna metropolia grecko-
katolicka, podzielona na dwie diecezje: warszawsko-przemyską i
szczecińsko-wrocławską
- 2002 Prymas J. Glemp mianował nowych wikariuszy generalnych:
ks. Jozafat Romanyk, ks. Iwan Martyniak
2002. Sobór Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego w Polsce (w
03.13 Przemyślu)

STRUKTURA ORGANIZACYJNA KOŚCIOŁA GRECKOKATOLICKIEGO W POLSCE

DIECEZJA	ORDYNARIUSZ
Archidiecezja przemysko-warszawska	metropolita abp Jan Martyniak
wrocławsko-gdańska	bp Włodzimierz Juszcak

135 parafii

55 tyś. wiernych (?)

77 duchownych

10 dekanatów

4 zakony (1 męski, 3 żeńskie):

- Zakon św. Bazylego Wielkiego
- Zakon Mniszek św. Bazylego Wielkiego
- Zgromadzenie Sióstr NMP Niepokalanie Poczętej
- Zgromadzenie Sióstr św. Józefa Oblubieńca NMP

BIBLIOGRAFIA

1. Bendza H. „Prawosławna diecezja przemyska 1596-1681”, Warszawa 1982
2. Best P. „Apostolska Administracja Łemkowszczyzny w latach 1934-1944”, w: „Polska –Ukraina 1000 lat sąsiedztwa”, T.4, Przemyśl 1998
3. Biłas I „Likwidacja greckokatolickiej diecezji przemyskiej oraz tragiczne losy jej ordynariusza bp. Jozafata Kocyłowskiego w kontekście polityki wyznaniowej ZSRR”, w: „Polska –Ukraina 1000 lat sąsiedztwa”T.3, Przemyśl 1996
4. Bober B. „Spór o cerkwie greckokatolickie w diecezji przemyskiej za rządów biskupa Ignacego Tokarczuka”, w: "Biuletyn Ukrainoznawczy", Przemyśl 2000
5. Kamp H.D. „Dzieje kościoła greckokatolickiego na Ukrainie po II wojnie światowej”, Warszawa 1985
6. Krochmal A. „Stosunki między greckokatolikami i prawosławnymi na Łemkowszczyźnie w latach 1918-1936” w: „Łemkowie w historii i kulturze Karpat”, Rzeszów 1992
7. Majkowicz T. „Kościół greckokatolicki w PRL” w:„Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa” t. 1, Przemyśl 1990
8. Moklak J. „Aspekty polityczne życia religijnego ukraińców w Galicji. Ekspansja prawosławia rosyjskiego.” w: „Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa” t. 1, Przemyśl 1990
9. Musiał J. „Stan prawny i sytuacja faktyczna świątyni unickich na terenie diecezji przemyskiej w latach 1945-1985” w: „Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa” t. 1, Przemyśl 1990
10. Nabywaniec S. „Diecezja przemyska obrządku wschodniego w okresie sporów prawosławno-unickich”, w: „Polska –Ukraina 1000 lat sąsiedztwa”, T.3, Przemyśl 1996
11. Nałęcz A. „Cerkwie greckokatolickie w diecezji przemyskiej po II wojnie światowej”, Przemyśl 1988
12. Ostrowińska A. „Wyznania dzisiejszej Łemkowszczyzny” w „Magury '92”, Warszawa 1992
13. Prach B. „Apostolska Administracja Łemkowszczyzny” w: „Łemkowie w historii i kulturze Karpat”, Rzeszów 1992
14. Wojewoda Z. „Zarys historii kościoła Greckokatolickiego w Polsce w latach 1944-1984”, Kraków 1994

INTERNET

http://www.cerkiew.net/	Archidiecezja przemysko - warszawska Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego
http://www.cerkiew.net.pl/	Eparchia wrocławsko – gdańska Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego
http://www.soborcerkiew.net/	Parafia Archikatedralna (greckokatolicka) w Przemyślu
http://www.bazylianie.pl/	Bazylianie- Prowincja Opieki Przenajświętszej Bogurodzicy w Polsce
http://www.bazylianki.pl/	Siostry Zakonu św. Bazylego Wielkiego w Polsce
http://www.regent.cerkiew.net/	Instytut Regencki Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej
http://83.13.222.122/~kostomloty/news.php	Neounicka Parafia w Kostomłotach
http://www.portal-ukraina.pl/edps/index.html/	Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej w Prałkowcach
http://www.ugcc.org.ua/	Oficjalna strona Ukraińskiej Cerkwi Greckokatolickiej
http://www.kyiv.ugcc.org.ua/ua/home.html/	Archidiecezja Kijowska
http://www.ugcc.lviv.ua/	Archidiecezja Lwowska
http://www.if-eparchia.org.ua/	Diecezja Iwano-Frankowska
http://kolomyya.org/dioceseUGCC/	Diecezja Kołomyjsko-Czerniowiecka
http://www.mgce.uz.ua/	Diecezja Mukaczewska
http://www.sokaleparchy.org.ua/	Diecezja Sokalsko-Żółkiewska
http://stryi.ugcc.org.ua/	Diecezja Stryjska
http://www.sde.org.ua/	Diecezja Samborsko-Drohobycka
http://www.grkat.nfo.sk/index.html/	Grekokatolicy na Słowacji (strona nieoficjalna)
http://www.grkatba.sk/	Diecezja Bratysławska
http://www.grkatke.sk/	Diecezja Koszycka
http://www.grkatpo.sk/	Archidiecezja Proszowska
http://www.exarchat.cz/index_uk.php/	Egzarchat Apostolski Cerkwi Greckokatolickiej w Czechach
http://ukrainische-exarchie.de/	Egzarchat Apostolski dla Ukraińców Katolików Obrządku Bizantyjskiego w Niemczech i Skandynawii
http://www.ugcc-in-russia.narod.ru/	Ukraiński Kościół Greckokatolicki w Rosji
http://www.catholicukes.org.au/tiki/tiki-view_articles.php	Ukraiński Kościół Katolicki w Australii, Nowej Zelandii i Oceanii
http://www.archeparchy.ca/	Archidiecezja w Winnipegu
http://www.ucet.ca/	Archidiecezja Toronto i Wschodniej Kanady
http://www.edmontoneparchy.com/	Archidiecezja Edmonton
http://www.ukrarcheparchy.us/	Ukraińska Archidiecezja Katolicka w Filadelfii
http://stamforddio.org/	Ukraińska Diecezja Katolicka w Stamford
http://www.stnicholaseparchy.org/	Ukraińska Diecezja Katolicka w Chicago

KOŚCIOŁY PROTESTANCKIE

Narodził się jako protest przeciwko decyzji cesarskiej zakazującej rozpowszechniania doktryny **MARCINA LUTRA**, przyjęty **15.02.1529 r. na Sejmie w Spirze** przez grupę miast i książąt niemieckich.

Obecnie obejmuje ok. **2000 kościołów**, ugrupowań i związków wyznaniowych oraz wspólnot, liczących łącznie **ok. 400 mln. wyznawców** na całym świecie.

Do wspólnot protestanckich zaliczamy m in: luteran, kalwinistów, baptystów, metodystów, zielonoświątkowców.

Podstawy doktryny:

- jedynym źródłem objawienia jest Biblia – zasada „tylko pismo”
- zdecydowane odrzucenie wszystkich dogmatów maryjnych
- uznawanie jedynie dwu sakramentów, tzn. chrztu i Eucharystii (kalwiniści odrzucają nawet i te dwa sakramenty)

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI

Prekursorzy:

- Mateusz z Krakowa (1330-1410) „O nieporządkach Kurii Rzymskiej”.
- John Winclef (zm. 1384)
- Jan Hus (zm. 1415) „O kościele”.

31.10.1517 r. – 95 tez lutra na drzwiach katedry w Wittenberdze.

1575 ogłoszenie tzw. „Formuły Zgody”, poprawionej i wydanej w 1580 jako tzw. „Księga zgody” . Zawiera ona:

- „Wyznanie Augsburskie”
- „Obronę wyznania augsburskiego”
- „Artykuły szmalkadzkie”
- „Duży katechizm Lutra”
- „Mały katechizm Lutra”
- „ Formułę Zgody”.

Na całym świecie **ok. 80 mln. luteran** z czego większość w Niemczech i Skandynawii.

Powstała w 1947r Światowa Federacja Luterańska – 2/3 kościołów luterańskich na świecie.

Do Polski luteranizm dociera w 1518 r. Główne ośrodki: Wielkopolska, Mazury i Śląsk Cieszyński.

W 20-leciu Międzywojennym scalenie Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce dzięki pracy biskupa J. Burschego.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI

Wierni: ok. 80.000

Parafie: 130

Filie: 151

Kościół: 189

Duchowni (biskupi, księża, diakoni): 169

Pełnoetatowi pracownicy świeccy: 131

Wykładowcy luterańscy i studenci na ChAT: 28 + 46

Liczba chrztów: 693

Liczba konfirmantów: 1001

Śluby kościelne: 343

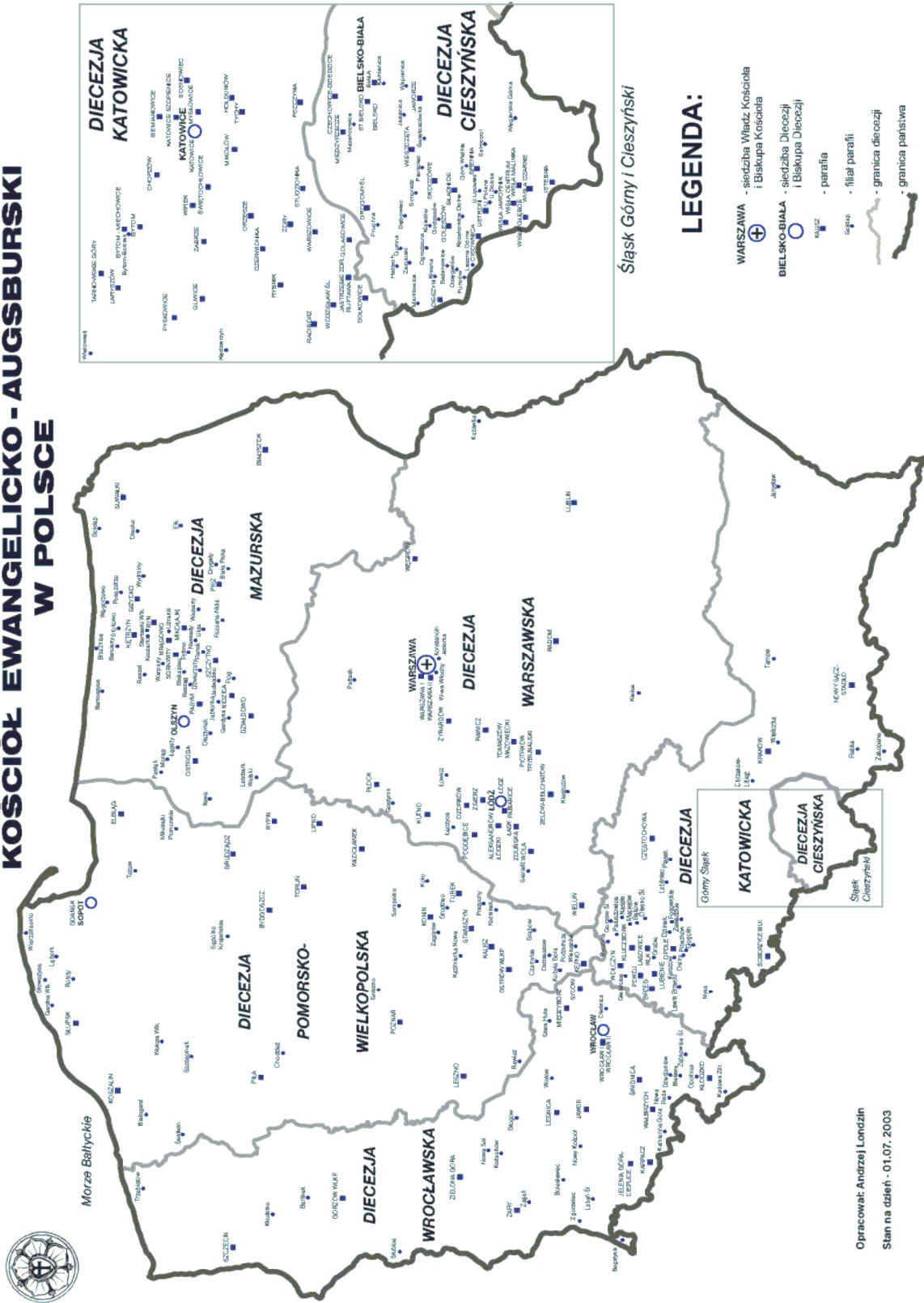
Punkty katechetyczne w obiektach kościelnych: 139 - dzieci: 3203

Punkty katechetyczne w szkołach: 146 - dzieci: 6084

Diecezja	Ordynariusz	Parafie
Cieszyńska	ks. bp Paweł Anweiler	22 parafie + 26 filii
Katowicka	ks. bp Tadeusz Szurman	41 parafii + 27 filii
Mazurska	ks. bp Rudolf Bażanowski	15 parafii + 34 filie
Pomorsko- Wielkopolska	ks. bp Michał Warczyński	17 parafii + 26 filii
Warszawska	ks. bp Mieczysław Cieślar	21 parafii + 10 filii
Wrocławska	ks. bp Ryszard Bogusz	15 parafii + 23 filie

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO - AUGSBURSKI W POLSCE

BIBLIOGRAFIA I INTERNET:

Bibliografia:

1. Cichy J. „Historia ewangelicyzmu na terenie Trójwsi Beskidzkiej”, Dziegielów 2005
2. Drabina J. (red.) „Protestantyzm” w „Studia Religiologia” z. 30, Kraków 1998
3. „Leśne kościoły. Miejsca tajnych nabożeństw ewangelickich w Beskidzie Śląski, praca zbiorowa, Bielsko-Biała 2009
4. Michejda K. „Z historii Kościoła Ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim (od Reformacji do 1909 roku)”, Katowice 1992
5. Uglorz M. „Marcin Luter. Ojciec Reformacji”, Bielsko-Biała 2006

Internet:

http://www.luteranie.pl/	Oficjalna stron kościoła luterańskiego-augsburskiego (reformowanego)
http://www.zwiastun.pl/	Dwutygodnik Zwiastun Ewangelicki
http://www.luter.pl/	Strona poświęcona życiu i dziełu Marcina Lutra, prowadzona Centrum Misji i Ewangelizacji
http://www.diakonia.org.pl/	Diakonia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce
http://www.luteranie.pl/edw/	Ewangelickie Duszpasterstwo Wojskowe (EDW)
http://www.luteranie.pl/diec.cieszyńska	Diecezja Cieszyńska Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce
http://www.diec.katowicka.luteranie.pl/index.html	Diecezja Katowicka Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce
http://www.cme.org.pl/	Oficjalna strona Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce
http://www.lutheranworld.org/	Światowa Federacja Luterska
http://www.ptew.org.pl/	Polskie Towarzystwo Ewangelickie
http://www.sceav.cz/	Czeski Kościół Ewangelicko-Augsburski
http://www.ecav.sk/	Słowacki Kościół Ewangelicko-Augsburski
http://www.evangel.ro/	Rumuński Kościół Ewangelicko-Augsburski
http://www.lutheran.ro/	Węgierski Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rumunii
http://www.evangelikus.hu/	Węgierski Kościół Ewangelicko-Augsburski (na Węgrzech !!!)
http://www.evangel.at/	Kościół Ewangelicki w Austrii
http://www.ekd.de/	Kościół Ewangelicki w Niemczech
http://www.svenskakyrkan.se/	Kościół Ewangelicki w Szwecji

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-REFORMOWANY

HISTORIA:

- Ulrich Zwingli po 1520 r. usuwa ze świątyń przedmioty kultu, udziela komunii pod dwiema postaciami
- Systematyczny wykład poglądów Zwingliego zawiera Helweckie wyznanie wiary, ułożone w 1536 przez jego ucznia H. Bullingera
- W 1549, gdy Bullinger i Kalwin zawarli tzw. Consensus tigurinus dotyczący pojmowania eucharystii oraz organizacji i funkcji Kościoła,
- Powstaje jednolity, prawowierny wykład kalwinizmu, Katechizm Heideberski (1563) i tzw. II Helweckie wyznanie wiary (1566)
- Powstają większościowe kościoły ewangelicko-reformowane powstają w Szkocji (1560), Holandii (1571), a mniejszościowe w XVI w. we Francji, Belgii, Rumunii i Czechach i na Węgrzech.
- W połowie XVII w. pierwsi członkowie Kościołów ewangelicko-reformowanych trafili do Ameryki Północnej.
- W 1875 utworzono Światowy Alians Kościołów Reformowanych, do którego w 1970 przystąpili kogregacjoniści - skupia on obecnie 1/3 Kościołów ewangelicko-reformowanych.
- 1937 powstaje Światowa Federacja Reformacji w Genewie.

W POLSCE:

- W Polsce początki Kościołów ewangelicko-reformowanych datują się na lata 40. XVI w.
- Jan Łaski (1499-1560), również Mikołaj Rej.
- W 1550 miał miejsce pierwszy synod kalwiński w Pińczowie. Najwięcej zwolenników szwajcarski nurt reformacji zyskał w Małopolsce i na Litwie, nieco mniej w Wielkopolsce, w środowisku szlachty. Kalwinizm przyjęli m.in. Firlejowie, Drohojowscy, Ossolińscy, Stadniccy, Zborowscy, Kiszkwie, Clebowiczowie, Sapiehowie, Radziwiłłowie.
- W XVI w. Kościół ewangelicko-reformowany w Polsce składał się z 3 jednot: małopolskiej, litewskiej i wielkopolskiej

- 2. poł. XVIII w. Nastąpiło przejściowe zbliżenie z Kościołem ewangelicko-augsburskim. Na mocy unii sieleckiej 1777 oba miały do 1782 wspólny konsystorz.
- U schyłku XVIII w. ukształtowały się 2 niezależne jednostki Kościoła ewangelicko-reformowanego: warszawska i wileńska.
- W XIX w. próby zjednoczenia – ks. Karol Diehl – nieudane.
- W XX-leciu Międzywojennym dwie wspólnoty: Jednota Warszawska i Jednota Wileńska.

DOKTRYNA:

- nauka o predestynacji, w myśl której Bóg z góry przeznacza każdego z ludzi do zbawienia lub potępienia.
- Sakramenty: chrzest i Wieczerza Pańska pod 2 postaciami
- Kalwinizm nie uważa, by chleb i wino stawały się ciałem i krwią Chrystusa, choć stwierdza, że jest On w nich rzeczywiście obecny.

DZISIAJ:

8 parafii

10 duchownych

ok. 5 tyś wiernych

Ustrój synodalno-prezbiterialny:

- wszelkie sprawy ogólnokościelne należą do kompetencji Synodu - gromadzącego świeckich i duchownych przedstawicieli wszystkich zborów, a zbierającego się raz do roku.
- Organem wykonawczym jest liczący 5 osób Konsystorz, wybierany na 3-letnią kadencję.

BIBLIOGRAFIA:

1. „Kościoły, polityka, historia. Ze studiów nad problemami mniejszości wyznaniowych w Polsce w XX i XXI wieku”, pod red. Dudra S, Kiec O, Warszawa 2009
2. Piwko S. "Jan Kalwin. Życie i dzieło", Warszawa 2005
3. Szturc J. "Stowarzyszenia społeczno-kulturalne w polskim ewangelicyzmie", Warszawa 2006

INTERNET:

http://www.reformowani.pl/	Oficjalna strona kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce
http://www.jednota.pl/	Miesięcznik Religijno-Społeczny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP
http://www.zelandia.pl/	Parafia Ewangelicko-Reformowana w Żelowie
http://www.reformowani.org.pl/	Parafia Ewangelicko-Reformowana w Warszawie
http://www.poznan.reformowani.net.pl/	Parafia Ewangelicko-Reformowana w Poznaniu
http://wroclawref.blox.pl/html	Parafia Ewangelicko-Reformowana we Wrocławiu
http://www.urc.org.uk/	Zjednoczony Kościół Reformowany (Wielka Brytania)
http://www.leuenberg.net/	Leuenberska Wspólnota Kościołów
http://www.united-church.ca/	Zjednoczony Kościół Kanady
http://www.rca.org/	Zjednoczony Kościół Ameryki (Północnej)
http://www.protestantchurch.nl/	Holenderskie Kościoły Reformowane
http://warc.jalb.de/	Światowy Alians Kościołów Reformowanych

KOŚCIÓŁ ZIELONOŚWIĄTKOWY

Statystyka na dzień 31.12.2002

duchowni (diakoni lub prezbiterzy) 332

zборы 193

ochrzczeni 640

wierni 20392

HISTORIA:

- początki w poł XVIII w. Jonathan Edwards i George Whitefield
- wywodzą się z ruchu metodystycznego
- wyróżnia ich glossalia (mówienie wieloma językami)
- założyciele: CHARLES F. PARMAN (1873-1929) metodysta i kongregacjonista, W. J. SEYMOUR, T. BALL BARRATA
- 01.01.1901 - pierwsze objawienia w Topeka – Agnes N. Ozman (1870-1937)

DOKTRYNA:

- wiara w chrzest duchem świętym (dorośli)
- komunia pod dwiema postaciami (chleba i wina)
- spowiedź tylko przed Bogiem
- sakrament małżeństwa
- namaszczenie chorych olejami
- dwa stopnie kapłańskie: diakoni i prezbiterzy

BIBLIOGRAFIA:

1. Pasek Z. „Ruch zielonoświątkowy. Próba monografii”, Kraków 1992

W INTERNECIE:

http://www.kz.pl/	Strona Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce
http://www.pomoc.chrzescijanie.pl/	Akcja Humanitarna "ŻYCIE"
http://www.chmk.kz.pl/	Chrześcijańska Misja Kobiet
http://www.chmk.kz.pl/samar.html/	Czasopismo „Samarytanka”
http://www.chn.kz.pl/	Miesięcznik „Samarytanin”
http://www.life.prv.pl/	Wydawnictwo „Life Publishers”
http://michau.chrzescijanie.pl/pietrek/	Misja Studencka "PETRA" - "PIETREK" Gazetka Misji Studenckiej "Petra"
http://www.st.kz.pl/	Seminarium Teologiczne w Ustroniu
http://www.royalrangers.pl/	Chrześcijańskie Harcerstwo
http://www.metodysci.pl/	Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP

EWANGELICZNA WSPÓLNOTA ZIELONOŚWIĄTKOWA

HISTORIA:

- Na początku XX wieku w łonie Ewangelickiego Kościoła Augsburskiego Wyznania na Śląsku Cieszyńskim powstało religijne przebudzenie o charakterze zielonoświątkowym.
- Nowa grupa wyznaniowa została zarejestrowana w roku 1910 przez ówczesne władze Monarchii Austro-Węgierskiej pod nazwą: "Związek Stanowczych Chrześcijan".
- Po pierwszej wojnie światowej (1914-1918) zbory te zostały terytorialnie rozdzielone granicą polski-czechosłowacką. Część zborów znalazła się w Polsce, zaś druga w Czechosłowacji (Zaolzie).
- W latach 1968-1972 kilkadziesiąt rodzin należących do w/w zborów przesiedliło się na południowy wschód Polski. Zamieszkało w województwie podkarpackim, w pustych wioskach: Wola Piotrowa, Puławy i Wisłoczek. W wioskach tych powstały trzy samodzielne zbory.
- W styczniu 1981r. zbory te zostały zarejestrowane pod nazwą "Protestancka Wspólnota Regionu Bieszczadzkiego- Kościół Zielonoświątkowy", która w roku 1988 została zmieniona na "Ewangeliczną Wspólnotę Zielonoświątkową".

DZISIAJ:

- 547 wiernych
- 66 duchownych
- 6 parafii - zborów (Sanok, Wola Piotrowa, Puławy, Wisłoczek, Gorlice, Czarna, Walim), oraz dwie placówki zamiejscowe.
- Zbory EWZ organizują corocznie
 - w lipcu Zjazd Młodzieży w Puławach,
 - we wrześniu Konferencję w Woli Piotrowej.
- EWZ podjęła pracę misyjną i charytatywną w Sanoku i okolicach (Bieszczady).
- Wspólnota liczy sześć zborów.
- Prezbiterym naczelnym EWZ jest br. Tadeusz Krzok

DOKTRYNA:

- Wierzymy, że Pismo Święte pochodzi od Boga, jest przez Boga natchnione, nieomyłne, w pełni wiarygodne oraz, że jest najwyższym autorytetem we wszystkich sprawach wiary i postępowania,

- w jednego Boga, odwiecznie istniejącego w trzech osobach: Ojca, Syna i Duch Świętego,
- w Pana naszego, Jezusa Chrystusa, Boga objawionego w ciele, w Jego narodzenie z Dziewicy, w Jego bezgrzeszne ludzkie życie, w Jego boskie cuda, w Jego odkupieńczą śmierć, w Jego cielesne zmartwychwstanie, w Jego osobisty powrót w mocy i chwale,
- w zbawienie zgubionego i grzesznego człowieka dzięki przelanej krwi Pana Jezusa Chrystusa przez wiarę niezależnie od uczynków, i odrodzenie przez Duch Świętego,
- w Ducha Świętego, którego zamieszkanie w wierzącym czyni go zdolnym do prowadzenia świętego życia, do świadectwa i pracy dla Pana Jezusa Chrystusa,
- w jedność Ducha wszystkich prawdziwie wierzących, Kościoł – Ciało chrystusowe,
- w zmartwychwstanie zarówno zbawionych jak i zgubionych: zbawionych ku życiu, zgubionych ku potępieniu.

INTERNET:

http://www.ewz.net.pl/	Ewangeliczna Wspólnota zielonoświątkowa
http://www.czarna.net.pl/	Ewangeliczna Wspólnota zielonoświątkowa – Zbór w Czarnej
http://www.wisloczek.ewz.net.pl/	Ewangeliczna Wspólnota zielonoświątkowa – Zbór w Wisłoczku
http://walim.org/	Ewangeliczna Wspólnota zielonoświątkowa – Zbór w Walimiu
http://www.wola.ewz.net.pl/	Ewangeliczna Wspólnota zielonoświątkowa – Zbór w Woli Piotrowej
http://www.pulawy.ewz.net.pl/	Ewangeliczna Wspólnota zielonoświątkowa – Zbór w Puławach

